

Sangam SKM College – Nadi
Week 1 – Solutions
Year 12
Vosa VakaViti

Ni sa Bula Vinaka Yabaki 12. Sa koto era na isau ni taro ni noda matai ni Lesoni ka kena ilutaga tiko na VAKAMAU. Au sa nuitaka ni o sa rawata vakavinaka na inaki ni vuli qo. E da na qai veivolavolai tale tiko e na Lesoni ni macawa mai qo. Noqu itatau ga – vuli lesoni tiko, vakarorogo vei rau na Qase vakausivi mo dau masu. Ni kalougata tiko ka Qaqa.

Ni wilika sara yani!

NA SOLEVU, NA SOQO, KEI NA VEIQARAVI – NA VAKAMAU

Na isau ni Taro

Veiqaravi vakavanua	Inaki	veika e dau vakayagataki kina	Ira na vakaitavi
(a) <i>Tevutevu</i> <u>Ikuri ni Vakamacala</u> - -era ni caka na tevutevu ena siga ni vakamau. -era dau vakarautaka na marama na ogaoga oqo me sa tevu na ibe nei koya sa vakamau e na yasana ruarua -kevaka e se sega ni rawa, ena qai caka vakamalua ka lokuci na kena siga	na iyau ka kau ki na vale ni vakawati. <u>Ikuri ni Vakamacala</u> -ni sa caka na tevutevu, e na kena inaki me na dau cece [oti na mocemoce] ni oti na bogi va.	Oqori e okati kina na ivivivi ibe me vakatekivu mai na kena tabakau ki na dela ni loga. Na ivivivi ena tiko kina na icoco levu se itevutevu, na icoco lalai, na ikotokoto se idavodavo, na ivakabati kei na dela ni loga. Ena tiko na kena kumi, na gatu se na taunamu ni Viti. Na ilatilati, na ilokoloko kei na so tale.	Yasana ruarua [tagane kei yalewa]
(b) <i>vakadonugusu</i>	na tabua e tuberi se magiti e vakarautaki me ivakavinavinaka ni kena sa ciqomi na iduguci. -	Kamunaga se tabua	Weka ni yalewa vei iratou na weka ni tagane.
(c) <i>Vakatawa ni bola</i>	na tabua ka na kauta voli yani ko yalewa	Tabua	Yalewa vou

	<i>ni sa kau tiko ki na nona vale na vakamau ka cavuta me nona lewe ni bola, ia, e sa na nona icurucuru vakavanua ki na nona vale vou.</i>		
--	--	--	--

2. Tasereka e tolu na veisau e sa laurai ena gauna qo e na soqo ni vakamau?

Gauna e Liu	E daidai
• <i>Tabailagotaki na yalewa</i> • <i>Vosaki vakavanua (duguci) na yalewa me vakawati</i> • <i>Era digia na qase o koya me vakawati kei na kuvedra</i> • <i>Vakawati ga e nodra koro/vanua/vei ira na wekadra</i> • <i>Na iyau ni vakamau e iyau kece vakaViti me nodrau na vakawati</i> • <i>Vakamuria vakamatailailai na itovo kece sara me baleta ma vakamau</i> • <i>Qai veitalatala ga na veiwatini ni sa mate e dua vei rau</i>	• <i>Sa sega soti ni levu na yalewa me tabailagotaki se duguci</i> • <i>Levu na veidrotaki</i> • <i>Levu na bukete e sala/bukete dole</i> • <i>Era sa digidigi ga na cauravou/goneyalewa</i> • <i>Vakawati kina veivanua eso/duikaikai</i> • <i>Vakamau vakamatanitu vakalotu ka caka ga e na itikotiko vakacakacaka</i> • <i>Sa vakayagataki na iyau vakavavalagi</i> • <i>Sega ni vakamuri vakamatailailai na ivakarau vakavanua me baleta na vakamau</i> • <i>Sa levu na veibiu/ veisere ka vakamau tale</i>

Vu Ni Veisau

Vuli

- *Veimaliwai kei na veimatatamata tale eso*
- *Bula vakailavo*
- *Tadola na sala ni veilakoyaki*
- *Toro vakayauayau kina veikoro ni cakaka*
- *Veisau na lawa ni matanitu*
- *Sa tiko na nodra dodonu na lewenivanua*

3. Na cava na duidui ni lakovi kei na iduguci? Vakamacalataka.

- Lakovi – na tabua e ratou vakacabora na wekai tagane ki vei iratou na wekai yalewa ni sa oti na nodrau vakalotutaki na veiwatini vou, ka lakovi kina vakavanua na yalewa me sa mai tawana na nona vale ni vakamau.
- iDuguci – na tabua me la'ki vosaki kina na yalewa me vakawati.